

Szabó Krisztián[1]: Beszámoló Az új büntetőeljárási törvény első éve címmel megrendezett konferenciáról

Debreceni Jogi Műhely, 2004. évi (I. évfolyam) 1. szám, (2004. december)

2004. október 16-án Debrecenben került megrendezésre Az új büntetőeljárási törvény első éve című konferencia, melyen a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszékének és a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszékének oktatói osztották meg egymással tapasztalataikat, észrevételeiket és kutatási eredményeiket a 2003. július 1-én hatályba lépett 1998. évi XIX. törvénnyel kapcsolatban. A konferencián elhangzott nyolc előadás a törvény kapcsán felmerülő leggyakoribb problémák okait, megoldási lehetőségeit vizsgálta, illetve több törvényszerkesztési pontatlanságra és következetlenségre is felhívta a figyelmet.

Dr. Kardos Sándor egyetemi docens, a DE-ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszékének tanszékvezetője, a konferencia szervezője bevezető beszédében kiemelte a két társtanszék eddigi együttműködésének eredményeit, és elismerő szavakkal méltatta a debreceni és a miskolci jogászképzésben egyaránt használatos Farkas Ákos - Róth Erika szerzőpáros által írt új büntetőeljárási tankönyvet [Farkas Ákos - Róth Erika, A büntetőeljárás, Bp., 2004], amely elméleti igényessége, áttekinthetősége, alapossága okán hosszú időre megalapozhatja a tárgy oktatását mindkét jogi karon.

Dr. Farkas Ákos egyetemi tanár, az ME-ÁJK Büntető Eljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszékének tanszékvezetője, a DE-ÁJK oktatója előadásában a nyomozó hatóságok és az ügyész kapcsolatának modelljeivel foglalkozott. Részletes kitekintést adott egyes európai államokban létező megoldásokról, illetve az új Be. kodifikációja során ezzel kapcsolatban felmerült kérdésekről, a végső soron átvett német modell alkalmazásának nehézségeiről, tapasztalatairól. Rámutatott arra, hogy hazánkban a K&H Equities ügy kapcsán a rendőrség és az ügyészség között felmerült vita leginkább annak volt köszönhető, hogy az új büntetőeljárási törvény hatályba lépését követően az említett kérdések tisztázása nem történt meg. Ez vezetett oda, hogy a rendőrség tekintély- és presztízs-veszteségként élte meg, hogy a Kulcsár ügyben Rejtő E. Tibornak a K&H Bank vezérigazgatójának kihallgatását illetve a nyomozást Fővárosi Főügyészség Kiemelt Ügyek Főosztálya minden előzetes értesítés és egyeztetés nélkül - de jogszabályt nem sértve - átvette. Az előadást követő hozzászólók egyetértettek abban, hogy az új büntetőeljárási törvény egyértelműen az ügyész irányítási jogkörének primátusát rögzíti, illetve felhívták a figyelmet arra, hogy a törvényben a nyomozó hatóságok felsorolásából indokolatlanul maradt ki az általános nyomozó hatóságként eljáró ügyészség.

Dr. Róth Erika egyetemi docens (ME-ÁJK) az ügyész diszkrecionális jogkörét vizsgálta előadásában. Rámutatott, hogy ahol az opportunitás szélesebb körben érvényesül, ott az ügyész számára jelentős diszkrecionális jogkört biztosít a jogalkotó. Az Európa Tanács is ezt a tendenciát támogatja. Hazánkban a vádemelés elhalasztása több szempontból is előnyös lezárási módja a büntetőeljárásnak - hiszen tehermentesíti a bíróságokat és az eljárás más résztvevőit a viszonylag csekélyebb súlyú ügyekben az esetleges hosszadalmas eljárás alól, továbbá a terhelt személyére tekintettel az eljárás céljai bírósági eljárás nélkül is elérhetőek lennének -, az ügyek mégis kevesebb, mint egy százalékában kerül sor a jogintézmény alkalmazására. Az ügyészeket visszatartja ugyanis a pártfogó felügyelő bevonása, és szívesebben indítványoznak tárgyalás mellőzéses eljárást, vagy bíróság elé állítást. A

hozzászólások a vádemelés elhalasztása esetén előírható magatartási szabályokat és kötelezettségeket nemzetközi összehasonlításban vizsgálták, és a lehetőségek szélesítése mellett foglaltak állást.

Dr. Kardos Sándor előadásában a pótmagánvád jogintézményét vizsgálta, és ismertette a Legfelsőbb Bíróság vonatkozó jogegységi határozatát, az annak meghozatala során kifejtett álláspontokat, véleményeket. Leszögezte, hogy az államot sértő vagy veszélyeztető bűncselekmények megvalósulása esetén a pótmagánvád soha nem zárható ki, ha annak a Be.-ben megfogalmazott törvényi feltételei megvalósultak. Ezekben az esetekben az államot az a szerve képviseli pótmagánvádlóként, amelynek érdekkörében a bűncselekmény sérelmet vagy veszélyhelyzetet idézett elő. Ez a szerv lehet állami vállalat, egyéb állami gazdálkodó szerv, vagy költségvetési szerv. A pótmagánvádat az e szervek képviselőjére jogosult személy terjesztheti elő. A hozzászólók a pótmagánvádas eljárás gyakorlati problémáira hívták fel a figyelmet, és szorgalmazták, hogy a vonatkozó eljárási rendelkezések külön eljárásként nyerjenek szabályozást a Be.-ben.

Dr. Nagy Anita egyetemi tanársegéd (ME-ÁJK) az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását szolgáló egyes külön eljárásokkal foglalkozott. Statisztikai adatok bemutatásával elemezte a bíróság elé állításos és a tárgyalás mellőzéses eljárások gyakorlati tapasztalatait, elsősorban bírói szemszögből. A konszenzuális elemek büntetőeljárásbeli térhódításának figyelembevételével szorgalmazta az eljárások további egyszerűsítését szolgáló jogintézmények bevezetését a hazai jogrendbe. A hozzászólások során felmerült, hogy nagyobb bírói szabadságot biztosítana és az ügyteher csökkentését jelentené, ha a bíróság ügyészi indítvány hiányában is hozhatna tárgyalás mellőzéses végzést. Ebben az esetben a tárgyalás tartásának kérése megfelelő garancia lenne, amennyiben a vádlott nem ért egyet a végzésben foglaltakkal, ám valószínűsíthető, hogy a vádlottak többsége nem venné igénybe ezt a speciális jogorvoslati lehetőséget.

Dr. Kis László doktorandusz (ME-ÁJK) előadásában nemzetközi kitekintést adott a bizonyítási tilalmakkal kapcsolatos szabályozásról, és ennek fényében értékelte az új Be. vonatkozó rendelkezéseit. Kiemelte, hogy a bizonyítási tilalmak egyfelől garanciális jellegű elemek a büntetőeljárásban, másrészt ügyelni kell arra, hogy ezen garanciális jellegű szabályok a büntetőeljárás sikerét, eredményességét ne veszélyeztessék, ne lehetetlenítsék el. Az új Be. ebben a körben egyértelműbb és pontosabb rendelkezéseket tartalmaz elődjénél, amely túl általános fogalmi meghatározása miatt szigorú értelemben véve a legcsekélyebb eljárási szabálysértés esetén is a bizonyítási eszköz felhasználhatóságát kizárta volna. Leszögezte, hogy az új büntetőeljárás törvény – összehasonlítván néhány egyéb ország vonatkozó szabályozásával – a tárgyalási problémakörben széles körű jogvédelmet biztosít a büntetőeljárás résztvevői számára, mindazonáltal bizonyos kérdések eldöntését a bíróságokra bízva, hogy azok az előttek lévő eset egyedi körülményei alapján ítélik meg a jogsértés súlyát és ezzel összefüggésben a szóban forgó bizonyíték sorsát, ezzel elkerülvén, hogy az igazságszolgáltatás menete valamely ügyviteli jellegű szabálysértés folytán akadjon meg.

Dr. Szabó Krisztián egyetemi tanársegéd (DE-ÁJK) az új büntetőeljárás törvény tanúvédelmi rendelkezéseit és rendszerét elemezte. Megállapította, hogy a vonatkozó rendelkezések megfelelnek a vonatkozó Európa Tanácsi ajánlásokban foglaltaknak, és széleskörű védelmet biztosítanak a büntetőeljárásban résztvevő személyek számára. A jogintézmények hatékonysága, és gyakorlati alkalmazásuk azonban számos kérdést vet fel, amelyek érdemben történő vizsgálata nélkülözhetetlen. A különösen védett tanúra vonatkozó szabályok további pontosítása szükséges lenne, azonban a korábbi törvényhez képest jelentős előrelépés az ún. igazoló eljárás bevezetése, melynek célja, hogy a nyomozási bíró vizsgálja a különösen védetté nyilvánított tanú szavahihetőségét, vallomásának hitelt érdemlőségét. Fontos lenne a

családon belül elkövetett bűncselekmények esetében is hatékony tanúvédelmi jogintézményeket alkotni, ezek azonban jelenleg csaknem teljes mértékben hiányoznak a magyar jogrendből.

Dr. Elek Balázs egyetemi tanársegéd (DE-ÁJK) előadásában a tanúvallomások pszichológiai hátterével, és ezzel összefüggésben a rendőri jelentésekkel kapcsolatos bizonyítási problémákkal foglalkozott. A tanúvallomások megbízhatóságát illetően végzett kutatási eredményeket ismertetését követően a jelentésekre és jegyzőkönyvekre vonatkozó szabályokat és gyakorlati tapasztalatokat elemezte. Kiemelte a nyomozati szakban készült iratok jelentőségét a bírósági eljárás során, és ezzel összefüggésben hangsúlyozta a pontos és valósághű jegyzőkönyvezés követelményének fontosságát.

Dr. Bíró Gyula egyetemi adjunktus (DE-ÁJK) előadása az új büntetőeljárás törvény gyakorlati alkalmazásának főbb problémáit vizsgálta. Megállapította, hogy mindent összevetve az új Be. nyomozati szakasza nem lett olyan „egyszerű” és költségtakarékos, mint az a jogalkotó szándéka volt, és elmaradt az adminisztrációs tehercsökkenés, amely kellő szakmai alapot nyújtott volna a rendőri-bűnügyi szolgálati ág felderítői és nyomozati súlyponti átstrukturálására vonatkozóan. Az új törvény egyes rendelkezéseit vizsgálva kiemelendő, hogy bár ellenkező ügyészi utasítás hiányában például egy egyszerű megítélésű ügyben a gyanúsított kihallgatásáról készíthető jelentés a Be. 168. § alapján, az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Vizsgálati Osztály és a Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint viszont a gyanúsított kihallgatásról minden esetben jegyzőkönyvet kell készíteni, mint a megismételhetetlen eljárásokról, valamint az ügyben meghatározó jelentőségű nyomozási cselekményekről. Ennek legfőbb indoka, hogy az eredményesség szempontjából nagyobb az esély a bizonyításra, ha jegyzőkönyv készül, hiszen a terhelt a bíróság előtt már sok esetben nem emlékszik az ügyre – nem beszélve arról, amikor eleve valótlan akar vallani – és ilyenkor csak az iratokra lehet hagyatkozni.

A konferenciát követő kötetlen beszélgetésen a két tanszék oktatói eredményesnek és szakmailag hasznosnak ítélték a rendezvényt, és megállapodtak abban, hogy rendszeressé teszik az ehhez hasonló eszmecseréket. A konferencián elhangzott előadások anyagát külön kiadványban kívánja megjelentetni a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara.

[1] Egyetemi tanársegéd, DE ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék